

مطالعات علوم اسلامی انسانی

مقاله پژوهشی، سال نهم، شماره ۳۳، بهار ۱۴۰۲ (ص ۳۱ - ۳۷)
دریافت: بهمن ماه ۱۴۰۱ پذیرش: فروردین ماه ۱۴۰۲

نقش آموزش و پرورش در توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه

The role of education in political, cultural and economic development of society

امید رضا سبحانی جانبهان/ دانشجو کارشناسی دبیری زبان و ادبیات عرب، پردیس شهید بهشتی دانشگاه فرهنگیان مشهد، مشهد، ایران.
علیرضا خراسانی/ دانشجو کارشناسی مشاوره و بسته فعالیت های پرورشی، پردیس آیت الله خامنه ایی فرهنگیان گرگان، گرگان، ایران.
امیر محمد خلج/ دانشجو کارشناسی دبیری علوم اجتماعی، پردیس شهید چمران فرهنگیان تهران، تهران، ایران.
حسین عارف/ استاد گروه جامعه شناسی سیاسی دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

OmidReza Sobhani Janbahan/ Student B.Sc. in Cultural Heritage of Shahid Beheshti Campus of Mashhad.
omid.sobhani2222@gmail.com

AliReza Khorasani/ Undergraduate Student Consultation Package of Educational Activities of Ayatollah Khamenei Gorgan Campus.

Amir Mohammad khalaj/ B.Sc. in Social Sciences of Farhangian Shahid Chamran Campus.

Hosein Aref/ B.Sc. Student in Educational Affairs of Farhangian Shahid Beheshti Campus Gonbad Kavous.

Abstract

The present study aimed to investigate the role of education in political, cultural and economic development of society. In order to achieve this goal, first the concepts of education, political, cultural and economic development have been defined using credible sources and then the effects and role of education in the political, cultural and economic development of the society has been discussed. In this research, the impact of education on raising the level of knowledge and theology of society, creating a constructive culture, economic sustainability, technology development and poverty reduction and unemployment has been discussed. Finally, it is emphasized on the basic idea that education, as one of the fundamental factors of the political, cultural and economic development of society, should be implemented in appropriate ways and using modern and effective methods.

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش آموزش و پرورش در توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه صورت گرفته است. به منظور دستیابی به این هدف، ابتدا مفاهیم آموزش و پرورش، توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی را با استفاده از منابع معتبر تعریف کرده و سپس به شرح تاثیرات و نقش آموزش و پرورش در توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه پرداخته شده است. در این تحقیق، به بررسی اثرگذاری آموزش و پرورش در بالا بردن سطح دانش و علمیه جامعه، ایجاد فرهنگی سازنده، پایداری اقتصادی، توسعه فناوری و کاهش فقر و بی کاری پرداخته شده است. در نهایت، بر این ایده پایه ای تأکید شده است که آموزش و پرورش به عنوان یکی از عوامل اساسی توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه، باید به شیوه های مناسب و با استفاده از روش های مدرن و موثر اجرا شود.

کلیدواژه ها: آموزش و پرورش، اقتصاد، فرهنگ، سیاست، جامعه.

Keyword: Education, Economics, Culture, Politics, Society.

مقدمه

آموزش و پرورش نقش مهمی در توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه دارد. آموزش و پرورش در واقع به عنوان یکی از ابزارهای اصلی توسعه ملی در همه بخش‌های جامعه شناخته می‌شود. این عامل باعث می‌شود که افراد با دستیابی به دانش و مهارت‌های لازم، بتوانند در زمینه‌های مختلف به خود نیروی کافی بدهند و در رشد و توسعه جامعه نقشی مؤثری داشته باشند.

توسعه سیاسی جامعه نیز با توجه به آموزش و پرورش افراد شکل می‌گیرد. این عامل باعث می‌شود که افراد به شیوه‌های صحیحی در قالب فرایندهای دموکراتیک شرکت کنند و بتوانند در تصمیم‌گیری‌های مربوط به جامعه خود نقشی مؤثری داشته باشند. همچنین آموزش و پرورش افراد به عنوان مهمترین سرمایه اجتماعی، سبب می‌شود که توانمندی‌های بالقوه جامعه فعال شده و در راستای توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه گام بردارند.

در زمینه فرهنگی نیز آموزش و پرورش دارای تأثیر مهمی است. به دلیل داشتن دیدگاه خاص و تجربیات مختلف، افراد می‌توانند با به رسمیت شناختن تفاوت‌های فرهنگی، در حفظ و ارتقای آن‌ها نقش مؤثری داشته باشند. این عامل همچنین باعث می‌شود که افراد با دستیابی به دانش لازم، در زمینه‌های فرهنگی برای جامعه خود فعالیت کنند و با تأثیرگذاری در بخش‌های مختلف فرهنگی جامعه، به توسعه آن کمک کنند.

در نهایت، در زمینه اقتصادی نیز آموزش و پرورش نقش مؤثری دارد. با دستیابی به دانش و مهارت‌های لازم، افراد قادر خواهند بود تا در زمینه‌های مختلف اقتصادی فعالیت‌های مؤثری داشته و به توسعه اقتصادی جامعه کمک کنند. همچنین، آموزش و پرورش برای اطمینان از حفظ و ارتقای سطح زیرساخت‌های اقتصادی و صنعتی جامعه نیازمند همکاری تمامی ارکان یک حکومت و جامعه با آموزش و پرورش است. اما متأسفانه در بسیاری از کشورها بخصوص کشورهای جهان سوم به مسئله و نهاد آموزش و پرورش نگاه عامل مصرف کننده دارند اما در کشورهای پیشرفته و یا کشورهایی که در مدت کوتاهی باعث رشد زیاد شاخص توسعه انسانی خود شده اند به مسئله تعلیم و تربیت و نهاد آموزش و پرورش نگاه عامل مولد و سازنده در کشور دارند و از مهمترین اولویت‌های آنها موضوع تعلیم و تربیت است.

مفهوم توسعه

واژه توسعه (development) از نظر لغوی در زبان انگلیسی، به معنی بسط یافتن، درک کردن، تکامل و پیشرفت است. گرچه این واژه از قرن هشتم هجری (۱۴ میلادی) برای توضیح برخی پدیده‌های اجتماعی بکار رفته است، لیکن استفاده وسیع از این واژه به عنوان یک چارچوب تحلیلی برای درک پیشرفت جوامع انسانی، به بعد از جنگ جهانی دوم و در دهه‌های ۱۹۶۰-۱۹۵۰ مربوط می‌شود. در آن موقع، این واژه مترادف با نوسازی، رشد، صنعتی شدن و برای تعبیرات و اصطلاحات مشابه به کار می‌رفت. در تعریفی دیگر توسعه را فرایند تحول بنیادین باورهای فرهنگی، نهادهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به منظور خلق و متناسب شدن ظرفیت‌های جدید و ارتقا کمی و کیفی قابلیت‌ها و توانایی‌های انسانی، آموزشی و اقتصادی می‌دانند.

مفهوم آموزش و پرورش

آموزش و پرورش دارای مفهوم و کاربرد گسترده، پیچیده، و مبهم است. به همین دلیل تعریف واحد یا جامع و مانعی از «آموزش و پرورش» به دست نیامده است و اهل نظر، هریک بر پایه تفکرات و تجربیات خود، تعریفی از آن ارائه دادند که بصورت کلی میتوان گفت: آموزش و پرورش به فرآیندی گفته می‌شود که با استفاده از روش‌های مختلف، افراد را در طول عمر خود در قالب برنامه‌ها و فعالیت‌هایی به منظور تحصیل و یادگیری مباحث مختلف، از جمله دانش، مهارت، فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی آموزش می‌دهد. هدف اصلی آموزش و پرورش، ارتقای سطح دانش، توسعه مهارت‌ها، شکوفایی استعدادهای فردی، ارائه خدمات آموزشی در سطح

بالا و پاسخگویی به نیازهای جامعه است. این فرآیند معمولاً توسط نهادهای دولتی و غیر دولتی در کشورهای مختلف اجرا می‌شود و به عنوان یکی از مهمترین عوامل تحول و توسعه جوامع شناخته می‌شود.

مفهوم جامعه

جامعه به مجموعه افرادی گفته می‌شود که با توجه به ویژگی‌های مشترک، مکان‌ها، فرهنگ‌ها، تاریخچه‌ها و قوانین خاص خود، با هم در ارتباط هستند. جامعه شامل یک سری نهادهایی است که به منظور حفظ نظم و تعادل داخلی آن و همچنین پاسخگویی به نیازهای اعضای آن ایجاد شده‌اند. عناصر مختلفی مانند ساختار اجتماعی، فرهنگ، اقتصاد، سیاسی، آموزشی و سلامت در جامعه وجود دارند و با یکدیگر در تعامل هستند. جامعه می‌تواند در سطح کوچکتر، به عنوان یک روستا، شهر یا منطقه مشخص، و یا در سطح بزرگتر به عنوان یک کشور، قاره و یا جهان به شمار رود.

مفهوم فرهنگ

فرهنگ، به طور کلی به مجموعه‌ای از الگوها، اعتقادات، شیوه‌های رفتاری، قوانین، زبان و عادات و رسوم یک جامعه اطلاق می‌شود. این مفهوم، نشان دهنده ویژگی‌هایی است که یک جامعه را از دیگر جوامع متمایز می‌کند. فرهنگ، به طور معمول، به عنوان یک سیستم از نشانه‌ها و علائمی که انسان‌ها برای تعامل با یکدیگر در جامعه استفاده می‌کنند، تعریف می‌شود. این سیستم شامل الفبا و زبان، هنر، موسیقی، مذهب، فضای سیاسی، آیین‌ها، شیوه‌های بدنی، شیوه‌های غذایی، پوشش و دیگر نشانه‌های فرهنگی است. فرهنگ، باعث شناخت و درک هر فرد از جامعه خود و دیگر جوامع می‌شود و نقش مهمی در شکل‌گیری هویت فردی و گروهی دارد.

مفهوم اقتصاد

اقتصاد به عنوان یک علم اجتماعی، به مطالعه فرآیندهای تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات در جامعه می‌پردازد. در واقع، اقتصاد بررسی رفتارها و تصمیم‌گیری‌های انسان‌ها در مورد چگونگی استفاده از منابع محدود برای برآوردهی نیازهای بشر و تأثیر آن بر سطح زندگی افراد و جامعه است. همچنین، اقتصاد به تحلیل و بررسی عوامل مختلفی مانند قیمت‌ها، ارزش‌ها، درآمدها، کارآفرینی، سیاست‌های اقتصادی و ... می‌پردازد.

مفهوم سیاست

اقتصاد به طور کلی به بررسی رفتار انسان‌ها در تولید، توزیع و مصرف سرمایه، منابع و خدمات اشاره دارد. با کمک ابزارهایی همچون تحلیل اقتصادی، این علم به مطالعه عواملی که تولید و مصرف کالا و خدمات را تحت تأثیر قرار می‌دهند، می‌پردازد. در واقع، اقتصاد یک سیستم است که عوامل اقتصادی مختلف، مانند شرکت‌ها، خانواده‌ها، دولت و بانک‌ها، با هم تعامل می‌کنند تا تعیین‌کننده هزینه و نرخ ارزش کالاها و خدمات باشند.

نقش آموزش و پرورش در اقتصاد

در گذشته دانشمندان عوامل اقتصاد را زمین سرمایه و کار می‌دانستند ولی با پیشرفت اقتصاد نیروی انسانی کاردان هم جزو عوامل اقتصاد محسوب شد. در برخی کشورها مثل ایران که عوامل اولیه اقتصادی وجود دارد تربیت نیروی انسانی فنی و مجهز بسیار حائز اهمیت است به همین دلیل صاحب منصبان آموزش و پرورش باید در این راستا برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری لازم را انجام دهند. مسئولان آموزش و پرورش باید ضمن تشخیص استعدادهای افراد در رشته‌های مختلف با نیازسنجی برنامه‌های اقتصادی کشور نیروهای لازم برای آن را تربیت نمایند.

اگر نگاهی به آمار های مربوط به کشورهای پیشرفته بیندازیم در میابیم که بین درآمد ملی و سرمایه های تخصص یافته به آموزش و پرورش ارتباط مستقیم وجود دارد به عنوان مثال در کشورهای آلمان، دانمارک و ژاپن علت اصلی پیشرفت و توسعه اقتصادی آنها توجه و اهمیت شدید به آموزش و پرورش است.

به طور کلی سرمایه گذاری در مسیر تعلیم و تربیت اگرچه در سال های ابتدایی اثر چندانی از خود نشان ندهد اما در طول مدت آثاری دارد که شگفت آور است.

در ایران هم از سال ۴۱ با آغاز برنامه آبادانی سوم بودجه مالی آموزش و پرورش هر ساله به نحو فزاینده ای افزایش یافت از مهر ماه ۱۳۴۲ طرح سپاه دانش عملیاتی شد که توانست دانش به دور افتاده ترین روستاهای کشور ببرد. با اجرایی شدن این قبیل طرح ها سطح سواد جامعه در ایران گسترش یافت و ضروری است در ادامه این راه فعالان عرصه تعلیم و تربیت تلاش خود را دو چندان کنند و سیستم تعلیم و تربیت کشور متناسب با تحول و وضعیت روز دنیا حرکت کند.

نقش آموزش و پرورش در توسعه اجتماعی و فرهنگی

آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی در توسعه فرهنگی و اجتماعی دارد. با ارائه آموزش های مناسب و توسعه دادن توانمندی های افراد، می توان به شکل قابل توجهی در توسعه فرهنگی و اجتماعی کمک کرد.

یکی از نقش های اصلی آموزش و پرورش در توسعه فرهنگی و اجتماعی، تربیت نیروی انسانی با توانایی های لازم برای پیشرفت جامعه است. با توسعه دانش و مهارت های شهروندان، می توان در توسعه فرهنگی و اجتماعی پیشرفت چشمگیری را مشاهده کرد. علاوه بر این، آموزش هایی که در زمینه های فرهنگی و اجتماعی ارائه می شود، می تواند به شکل قابل توجهی در شناخت و تقویت ارزش های مثبت جامعه کمک کند.

همچنین، آموزش و پرورش می تواند به شکل قابل توجهی در توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه کمک کند، با ارائه تحصیلات عالی و دسترسی به منابع مناسب، می توان به گسترش دانش و فرهنگ جامعه کمک کرد. همچنین، آموزش های فرهنگی می تواند به شناخت و آگاهی از فرهنگ های مختلف جهان کمک کند و به طور کلی، در توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه نقش بسیار مهمی دارد.

به طور کلی، آموزش و پرورش با ارائه آموزش های مناسب در زمینه های فرهنگی و اجتماعی، می تواند به شکل قابل توجهی در توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه کمک کند. این حوزه می تواند به پایداری، توسعه و پیشرفت جامعه کمک کند.

هنر

برای ایجاد توسعه در عرصه هنر عوامل متعددی همچون مدیریت و اقتصاد هنر موثر می باشند و روشن است که برای توسعه در هنر باید به بخش سیاستگذاری بلند مدت و کوتاه مدت و کنترل و نظارت پرداخته شود. اعتبارات مالی، نهاد های هنری، منابع هنری، منابع انسانی یا هنرمندان از مولفه هایی هستند که در ذیل توسعه هنر مطرح می شوند. اما اهمیت دادن به توسعه خلاقیت و تثبیت زمینه های رشد هنری و به طور کلی آموزش و توسعه نیروی انسانی برای پرورش هنرمندانی خلاق در بخش هنر امری حیاتی است. از این رو آموزش و پرورش به مثابه محور توسعه ی منابع انسانی که آموزش رسمی و عمومی هنر و پرورش هنرمندان آینده کشور را بر عهده دارد بیشترین نقش و تاثیر را در مسیر توسعه هنر برای فعلیت رساندن نبوغ هنر آموزان و تربیت و تجهیز آنها به اصول اولیه ی هنر، در جهت خلق آثاری نو آور و نوگرا با توجه به میراث مشترک فرهنگی جامعه بر عهده دارد.

با نگاهی به وضعیت هنر معاصر ایران و آسیب شناسی آن می توان گفت وجود هنرمندان خلاق و نو آور و آشنا با مبانی هنر ایرانی اسلامی یکی از خلاء های عرصه هنر در جامعه امروز ماست و تقلید و گرایش شدید به سبک های هنری مدرن غرب از آسیب های جدی هنر معاصر ایران است. (مهدیزاده، ۱۳۸۸) «بسیاری از آثار تجسمی معاصر، فاقد شناسنامه ملی، فرهنگی و دینی خود بوده و بیشتر نشان دهنده ی تاثیرات مستقیم هنر های تجسمی مغرب زمین و حتی تقلید و گرته برداری از برخی جریانات هنری و آثار منسوخ شده آنهاست.»

جدایی و فاصله هنر با مردم و جامعه به دلیل دور شدن از مبانی اصیل آن از توسعه هنر جلوگیری نموده و با خنثی کردن کارکرد اجتماعی آثار هنری، رونق اقتصادی هنر را نیز از بین برده و به عدم خلاقیت در فضای هنری تداوم می بخشد. عدم توسعه و خلا

نوآوری های اصیل در حالی است که تعداد هنر آموزان ، هنرمندان و فارغ التحصیلان رشته های هنری اوج چشمگیری داشته است. بنابراین نظام آموزشی هنر که بخش زیر بنایی آن به عهده آموزش و پرورش است در ایفای نقش خود ضعیف عمل نموده است. می توان نتیجه گرفت که: «اگر هنر در کشور ما دچار نوعی آشفتگی و پریشانی و بی هویتی است یکی از علل مهم آن دستگاه آموزشی است.»

آموزش و پرورش می باید نقش محوری خود را در توسعه منابع انسانی عرصه هنر (هنرمندان) به خوبی ایفا کند و به آماده سازی و پرورش هنرمندان و شکل دهی هویت هنرهای ایرانی اسلامی در هنرآموزان بپردازد.

نقش آموزش و پرورش در سیاست

آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی در سیاست دارد. یکی از اصلی ترین اهداف آموزش و پرورش، افزایش سطح دانش و توانمندی شهروندان است که باعث می شود شهروندان بهتر در جامعه شناخته شوند و توانایی های خود را بیشتر به کار بگیرند. این بیشترین توانایی در استفاده از فرصت های مختلف، مبارزه با مشکلات اجتماعی و حمایت از حقوق شهروندان را به دنبال دارد. علاوه بر این، آموزش و پرورش در سیاست یک نقش بسیار مهم در شکل دهی به زندگی اجتماعی و سیاسی دارد. آموزش و پرورش ابزاری اساسی در دسترس قرار دادن دانش و فرهنگ به عنوان پایه های سیاست است. این کار باعث می شود تا ارزش های مورد نظر سیاست، از جمله عدالت، انصاف و حفظ حقوق شهروندان به سادگی در جامعه پذیرفته شود.

آموزش و پرورش همچنین می تواند در جلوگیری از بروز بحران های اجتماعی کمک کند. با ارائه آموزش های مناسب در زمینه های اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی، افرادی که در جامعه فعالیت می کنند، مسئولیت های خود را بهتر درک کرده و از صحیح ترین روش ها برای مبارزه با مشکلات اجتماعی و پیشرفت جامعه استفاده خواهند کرد.

به طور کلی، آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی در سیاست دارد. با ارائه آموزش های مناسب و توسعه دادن توانمندی های افراد، این حوزه می تواند بهبود چشمگیری در جامعه و جلوگیری از بروز مشکلات اجتماعی داشته باشد.

استمرار و بقای هر جامعه مستلزم آن است که مجموعه باور ها و ارزش ها رفتار ها گرایش ها دانش ها و مهارت های آن به نسل های جدید منتقل بشود یکی از راه های آن و مهم ترین آن نهاد آموزش و پرورش است. به طور کلی نهاد آموزش و پرورش به نظام آموزشی جامعه اشاره دارد (علاقه بند، ۱۳۷۰، ص ۲۹). نهاد آموزش و پرورش تاثیر به سزایی در تعمیق و انتقال ارزش ها و آرمان های حکومت دارد. فرآیند جامعه پذیری در این نهاد رخ می دهد

آموزش و پرورش ، به عنوان یکی از مهم ترین نهاد های اجتماعی ، ابزار مهم تحقیق اهداف و مقاصد اجتماعی به شمار می رود. مهم ترین کار کرد ها:

- جامعه پذیری سیاسی نوجوانان و آشناسازی آنان با فرهنگ سیاسی جامعه
- گزینش ، جذب و آموزش رهبران و کارگزاران سیاسی
- ایجاد یگانگی سیاسی در جامعه
- ایجاد زمینه برای تشکیل سازمان هایی که در جامعه نقش های سیاسی ایفا می کنند. (علاقه بند، ۱۳۷۰، ص ۱۰۸)

کارکرد های اجتماعی مدارس و آموزش و پرورش

آموزش و پرورش به عنوان یک نظام آموزشی اساسی در جامعه، کارکردهای اجتماعی مختلفی دارد. برخی از این کارکردها عبارتند از:

-تربیت شهروندان: آموزش و پرورش مسئولیت تربیت شهروندان حسن خلق، مسئولیت پذیری، احترام به قوانین و حقوق دیگران را بر عهده دارد.

-ارتقای سطح علمی و فرهنگی جامعه: با ارائه آموزش و پرورش به دانش آموزان، سطح دانش و فرهنگ جامعه بهبود می یابد که این مسئله می تواند تأثیرگذار بر توسعه و پیشرفت جامعه باشد.

-آماده‌سازی جوانان برای ورود به بازار کار؛ با ارائه آموزش و پرورش مناسب و آموزش مهارت‌های لازم، جوانان برای ورود به بازار کار آماده می‌شوند و این می‌تواند باعث کاهش بیکاری در جامعه شود.

-ترویج ارزش‌های اجتماعی: دوره‌های آموزشی و پرورشی، ارزش‌های اجتماعی را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد و آنها را به عنوان شهروندانی با قدرت اثرگذار در جامعه آماده می‌سازد.

-حفظ و ارتقای ارزش‌های فرهنگی و ملی: آموزش و پرورش قادر است ارزش‌های فرهنگی و ملی را در دانش‌آموزان حفظ و بهبود بخشد و به این ترتیب این ارزش‌ها برای نسل‌های آینده نیز حفظ شوند.

به طور خلاصه، آموزش و پرورش اثرات مستقیم و غیرمستقیمی در جامعه دارد و باعث توسعه و پیشرفت جامعه می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نقش آموزش و پرورش در توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه، می‌توان گفت که این عامل در توسعه جوامع بسیار مؤثر است. آموزش و پرورش، نه تنها باعث توسعه دانش و فکری جامعه می‌شود، بلکه با ارتقای سطح آموزشی افراد، مهارت‌ها و تخصص‌های لازم برای توسعه اقتصادی جامعه نیز فراهم می‌شود.

به علاوه، آموزش و پرورش می‌تواند به ترویج فرهنگ سازمانی، توسعه تفکر بحرانی و همچنین افزایش سطح آگاهی و شناخت جامعه در مورد مسائل حیاتی مانند حقوق انسانی، بهداشت و سلامت، محیط زیست و ... کمک کند. در نتیجه، با توجه به اهمیت آموزش و پرورش در توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه، می‌توان به شدت تاکید بر بهبود سیستم آموزش و پرورش در کشورهای مختلف داشت.

منابع

- [۱] حاتمی و همکاران، (۱۳۹۸). نقش آموزش و پرورش در توسعه اجتماعی و فرهنگی، مجله پژوهش و مطالعات علوم اسلامی، سال اول، شماره ۱، مرداد ۱۳۹۸ صفحه ۶۵-۵۹
- [۲] علاقه بند، علی (۱۳۹۰)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، ویراست هفتم، تهران، روان
- [۳] زمردی، محمد رضا (۱۳۸۲)، آموزش و پرورش و جامعه، تهران، نشریه ابرار
- [۴] مبین، محمود (۱۳۸۹)، نقش آموزش و پرورش در طرح جامعه آرمانی اسلامی، تهران، نشریه مشق، شماره بیست و چهارم
- [۵] ابوالحمد، عبد الحمید میانی علم سیاست. تهران: انتشارات توس ۱۳۶۸
- [۶] باتامور، تی.بی. جامعه شناسی. ترجمه: سید حسن منصور و دیگری، تهران: انتشارات امیر کبیر ۱۳۷۰
- [۷] علاقه بند، علی. جامعه شناس آموزش و پرورش. تهران: انتشارات فروردین ۱۳۷۰
- [۸] نقش آموزش و پرورش در رشد اقتصاد کشور حقیق، فضل الله علوم تربیتی :: نشریه آموزش و پرورش (تعلیم و تربیت): فروردین و اردیبهشت ۱۳۴۶، سال سی و هفتم - شماره ۱ و ۲ صفحات: از ۸۳ تا ۹۰
- [۹] مهدیزاده، علیرضا؛ فروردین ۱۳۸۸، نقش آموزش و پرورش در توسعه هنر، ص ۱۰۹-۱۰۷
- [۱۰] گودرزی، مرتضی؛ راه چهارم، فصلنامه هنرهای تجسمی، تابستان ۱۳۷۷، ص ۸
- [11] Hatami et al., (2019), The Role of Education in Social and Cultural Development, Journal of Research and Studies in Islamic Sciences, No. 1, August 2019, pp 65-59
- [12] Alaviband, Ali (2011), Sociology of Education, 7th Edition, Tehran, Ravan
- [13] Zomorodi, Mohammad Reza (2003), Education and Society, Tehran, Abrar Journal
- [14] Mobin, Mahmood (2010), The Role of Education in the Islamic Ideal Society, Tehran, Mashq, No. 24
- [15] Abu Alhammad, Abdolhamid Foundations of Political Science. Tehran: Toos Publications 1989
- [16] Batamore TB. Sociology. Translated by Sayyid Hassan Mansour and others, Tehran: Amir Kabir Publications 1991
- [17] Attention, Ali. Education sociologist. Tehran: Farvardin Publications 1991
- [18] The Role of Education in the Growth of the Economy of the Country, Fazlollah Educational Sciences: Journal of Education: April & May 1967, Vol. 37 - No. 1 and 2 pp: From 83 to 90
- [19] Mehdizadeh, A.R., April 2009, The Role of Education in Art Development, pp. 109-107
- [20] Goodarzi, Morteza, Fourth Path, Visual Arts Quarterly, Summer 1998, p. 8